УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-3.10>**Т. С. Семегин**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та методик їх навчання
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка**В. В. Кучер**кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та методик їх навчання
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ КОУЧИНГУ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Статтю присвячено аналізу нових професійних ролей викладача у вищій школі загалом (фасилітатор, модератор, тьютор, консультант, едвайсер, ментор) та функції коуча зокрема. Зазначено, що у науковому дискурсі термін «коуч» є міждисциплінарним поняттям, що активно функціонує у сфері когнітивної лінгвістики, психології, маркетингу, економіки, спорту та бізнесу. Зауважено, що віднедавна ця номінація стала часто використовуватися у лінгводидактиці та методиці навчання іноземних мов. Особливо актуального значення набуває роль коуча і в практиці викладання іноземної мови, адже іншомовна освіта відіграє першочергове значення в сучасному глобалізованому і мобільному світі.

У статті проаналізовано внутрішню форму лексеми «коуч», що розкриває генетичну основу сучасного метафоричного значення цієї номінації в англійській мові. Простежено відмінності у розумінні терміна «коуч» у різних сферах знання: когнітивістиці, педагогіці та методиці навчання іноземних мов.

Виявлено, що коуч сприяє досягненню не тільки високого рівня володіння мовою, а й підвищенню мотивації до навчання, особистісному становленню студента і його професійному самовдосконаленню. Завдяки коучингу студенти навчаються прогнозувати очікувані результати, застосовувати знання на практиці, встановлювати взаємозв'язок між навчанням і професійною компетентністю; формують почуття відповідальності за результат своєї праці та активізують пізнавальну діяльність. Коучинг дозволяє реалізувати особистісно орієнтований підхід до навчання і врахувати потреби і можливості кожного студента, а спілкування між викладачем і студентом відбувається при цьому на засадах партнерства, взаєморозуміння і взаємовідповідальності. У системі вищої школи коуч допомагає адаптуватися до нових умов навчання, самостійної роботи, наукових досліджень, стимулюючи активну пізнавальну діяльність студентів, розкриваючи їх внутрішній потенціал та формуючи стійку мотивацію.

У статті запропоновано вправи, що, з одного боку, націлені на формування іншомовної комунікативної компетентності, а з іншого – стимулюють інтерес до вивчення мови, мотивують, дозволяють розкрити творчі здібності та розвинути критичне мислення, а також моделювати шляхи розвитку ситуації в майбутньому, коригувати її, рефлексувати щодо результатів своєї пізнавальної діяльності та постійно вдосконалюватися.

Ключові слова: нові ролі викладача, коуч, коучинг, іншомовна комунікативна компетентність, мотивація.

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір характеризується постійними викликами та інтенсивним оновленням. Змінюється не тільки зміст освіти, методологія, а й функція і роль самого вчителя, який сьогодні все частіше позиціюється як фасилітатор, модератор, тьютор, едвайсер, ментор чи коуч. Трансформації притаманні і головним учасникам освітнього процесу – учням і студентам, котрі перетворюються з пасивних реципієнтів інформації на активних здобувачів знань. Такі тенденції свідчать про кардинальні зміни в освіті, перехід від запам'ятовування готових знань до їх активного здобуття

і генерування, від акцентування помилок до пошуку альтернативних рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нові професійні ролі вчителя і викладача викликають численні дискусії у зарубіжному та вітчизняному науковому просторі [1–4]. У своїх працях дослідники віддають перевагу тій чи іншій функції викладача, обґрунтовуючи її першочерговість та актуальність. Так, важливим системоутворювальним компонентом системи освіти Ю. Деражне вважає тьютора, що інкорпорує функції викладача, консультанта, методиста, наставника [1, с. 5]. Водночас І. Лопатинська та М. Андріяшевська

стверджують, що саме фасилітатор відіграє ключову роль у перетворенні студентів на вдумливих запитувачів навчального матеріалу, автономних мислителів та конструктивних діячів освітнього процесу [5, с. 213].

При цьому найменш дослідженою залишається функція коуча загалом та на рівні вищої освіти зокрема. Ефективна адаптація до нових умов навчання, самостійної роботи, наукових досліджень можлива лише за умови стимулювання активної пізнавальної діяльності студентів, розкриття їх внутрішнього потенціалу та формування стійкої мотивації. Ці завдання покликаний реалізувати коуч.

Мета статті полягає в дослідженні функціонування номінації «коуч» у науковому дискурсі та розробці вправ для розвитку іншомовної комунікативної компетентності з урахуванням нової ролі викладача – коуча.

Виклад основного матеріалу. Сучасний науковий дискурс позиціює термін «коуч» як міждисциплінарне поняття, що активно функціонує у площині когнітивної лінгвістики, психології, маркетингу, економіки, спорту, бізнесу тощо. Віднедавна ця номінація була перенесена і в освітню сферу, де використовується переважно в контексті післядипломної освіти. Проте останніми роками спостерігається тенденція до конкретизації цього терміна і застосування уточнювальних номінацій *лінгво-коуч* [2], *edu-coaching* [6, с. 99], *peer coaching* [4, р. 101].

Етимологічний аналіз лексеми *coach* дозволяє детальніше зрозуміти суть цього явища. Значення «інструктор, тренер» у семантиці лексеми з'являється у 1830 роках в університетському сленгу на позначення приватного репетитора, що готує до складання іспиту. Згодом (1849) виникають похідні лексеми: дієслово *to coach* («наставляти, давати приватні інструкції, готувати до екзамену чи змагання») та герундій *coaching* («особливі інструкції або підготовка до екзамену чи змагання»). Розширення значення у напрямку до «людини, що тренує атлетів до змагання» вперше реєструється у 1861 році [7].

Хоча в сучасній англійській мові лексеми *coach* «екіпаж, карета» і *coach* «учитель, тренер» є омонімічними, історичний екскурс засвідчує їх спільне походження. Вважається, що метафоричне значення «репетитор, тренер» виникає на базі більш раннього значення «екіпаж, карета» через те, що репетитори швидко і зручно готують студентів до складання іспитів [8]. Тобто коуч транспортує, чим наближає своїх підопічних до мети.

Представники *когнітивістики* вважають, що когнітивний коучинг пов'язаний із формуванням цілеспрямованих учнів і лідерів, схильних до пролонгованого навчання впродовж життя [9, р. 1]. Розвиток ідей коучингу зумовлений зміною наяв-

ної парадигми, що, на думку когнітологів, передбачає «перехід від навчання інших до допомоги їм навчатися із ситуації, від керування до розширення можливостей учнів, від розповіді до запитань...» [9, р. 1–2].

У царині *педагогіки* коучинг трактується по-різному. По-перше, у працях В. Ушмарової та Є. Бачинської коучинг розглядається як «процес взаємодії вчителя і спеціаліста-інструктора, який допомагає йому перенести набуті на курсах підвищення кваліфікації вміння у реальну ситуацію навчання в класі» [10, с. 71]. По-друге, коучинг позиціонується як «ефективний феномен освітнього процесу, побудований на мотивувальній взаємодії» [11, с. 66]; як педагогічна технологія, що передбачає «організацію викладачем у ВНЗ ефективної міжособистісної комунікації у форматах індивідуальних занять, консультацій, науково-освітніх проєктів для: 1) мотивування та визначення мети; 2) планування здійснення ефективних дій; 3) реалізації плану; 4) завершення (рефлексії)» [12, с. 103]; як процес, що «сприяє реалізації навчання, розвитку і, відповідно, вдосконаленню компетентності та професійних навичок» [13, с. 57]; як спосіб стимулювання самоосвіти студентів [2, с. 107].

Останні праці у сфері *методики навчання іноземних мов* роблять особливий акцент на ролі коуча в процесі засвоєння мови. Так, у роботі професорки дидактики англійської мови М. Айзенман (M. Eisenmann) наголошується на тому, що вчителі виконують три ролі у класі. Вони є викладачами, що забезпечують знаннями; фасилітаторами, що створюють навчальне середовище, де учні навчаються найкраще; коучами, які допомагають учням у процесі навчання [4, р. 180].

Отже, викладач закладу вищої освіти одночасно реалізує кілька професійних ролей, зокрема і роль коуча. У нашій роботі ми трактуємо коуча як того, хто заохочує, мотивує, ініціює, направляє, підтримує, робить навчання швидшим і легшим, допомагає долати або мінімізувати перешкоди та страхи студентів, розкриває їх потенціал і здібності. Коучинг дозволяє реалізувати особистісно орієнтований підхід до навчання і врахувати потреби і можливості кожного студента.

Особливо актуального значення набуває роль коуча у практиці викладання іноземної мови. Коуч повинен стимулювати інтерес до вивчення іноземної мови, підвищувати мотивацію студентів, адже іншомовна освіта є частиною так званих «soft skills» («навичок успіху»), що мають першочергове значення в сучасному глобалізованому і мобільному світі. О. Цибіна зазначає, що одним із завдань коуча є саме «сприяння підвищенню рівня комунікативного розвитку студента» та «створення таких умов, за яких відбувається комунікативний розвиток його особистості» [3, с. 25].

При цьому робота коуча може розвиватися у кількох векторах:

- 1) під час проведення аудиторних занять;
- 2) під час здійснення індивідуальних консультацій;
- 3) шляхом залучення до роботи у проєктах, проблемних групах, науково-дослідних лабораторіях.

Зупинимося детальніше на аудиторних заняттях. Як уже зазначалося вище, на заняттях викладач виконує функцію не лише лектора, а й коуча та фасилітатора. Ця функція простежується у правильному підборі завдань, що, з одного боку, сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетентності, а з іншого – стимулюють інтерес до вивчення мови і самовдосконалення, мотивують, дозволяють розкрити творчі здібності та розвинути критичне мислення, а також моделювати шляхи розвитку ситуації у майбутньому, коригувати її, рефлексувати щодо результатів своєї пізнавальної діяльності та постійно вдосконалюватися. Коуч під час навчання іноземної мови дає студентам право вибору, ставить завдання, але не нав'язує шляхи його вирішення, створює такі умови навчання, за яких студентам слід максимально мобілізувати наявні знання, вміння і навички, генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення.

Це стає можливим тоді, коли спілкування між викладачем і студентом відбувається на засадах партнерства, коли максимально враховуються особисті цілі та індивідуальні можливості студента. Серед інших рекомендацій щодо спілкування між коучем (*coach*) і його підопічним (*coachee*) зарубіжні дослідниці Дж. Б'єр та Т. Бротон (J. Beere, T. Broughton) виокремлюють: недиригентське спілкування, уникнення негативних речень (*can't, never*), заохочення до пошуку самостійного рішення проблем, використання мови можливостей і допитливого тону голосу [14].

Отже, наведемо приклади вправ для вивчення іноземної мови, які комбінують ролі викладача і коуча, націлюють студентів на рефлексію, моделювання розвитку ситуації, встановлюють взаємозв'язок між навчанням і професійною компетентністю.

STUDYING HABITS AND TIME MANAGEMENT

1) Do you always have time to do your homework? Do you always manage to meet deadlines? Make a schedule for a week to manage your studying time effectively but not forget about rest and socialising. Keep a "to do" list to boost your productivity.

2) Make a list of activities that can help people boost their language skills (*change the language of your social media accounts, use special mobile apps, write comments in English, etc*). Underline the activities you would enjoy doing. Circle the ones you have actually tried. Remember, it is never too late to try something new!

3) If you were the headmaster/mistress of your school, what would you change? How can we improve the place where we study? What kind of teaching is the most motivating? Provide a short feedback about your favourite teacher.

4) Setting goals. Set two daily goals for the upcoming day which can help you improve your English (*watch a movie in English, write a diary entry*). Set two bigger goals for the week (*read a novel in the original*) and month (*start a blog and write posts in English*). What are your large-scale goals for life? How can you achieve them?

FUTURE TIME PERSPECTIVE

1) Imagine that you have just graduated from the university and want to apply for a job in your field. Are you ready to make the transition from the student to the employee? Do you have all the necessary skills and knowledge?

2) What is your dream job? What skills and abilities do you need to develop in order to get your dream job? What would you change in your studying habits to have more opportunities on the job market?

3) You have decided to set up your own company. What types of employees would you employ? What qualities should they possess? Do you personally correspond to all these requirements?

4) What is your biggest aspiration? Picture five main steps you need to take to achieve it. How much time can it take?

MOTIVATION

1) A lot of successful people had a very tough time. Always believe in yourself and never give up. Read the following quotes and write a piece of advice that will motivate you.

Failure is an option here. If things are not failing, you are not innovating enough (Elon Musk).

Imagination is more important than knowledge (Albert Einstein).

All our dreams can come true, if we have the courage to pursue them (Walt Disney).

Faith is taking the first step even when you don't see the whole staircase (Martin Luther King).

Висновки і пропозиції. Отже, сучасний викладач інтегрує щонайменше три ролі: безпосередньо викладача, фасилітатора та коуча. Використання спеціально розроблених вправ для формування іншомовної комунікативної компетентності, що враховують нові професійні ролі викладача, сприяє не тільки досягненню високого рівня володіння мовою, а й підвищенню мотивації до навчання, особистісному розвитку і професійному самовдосконаленню. Такі різновиди вправ навчають оцінювати результати своєї праці, показують можливість їх застосування на практиці, дозволяють установити взаємозв'язок між навчанням і професійною компетентністю, формують почуття відповідальності за результат своєї праці, вчать мислити критично, активізують пізнавальну діяльність та створюють позитивну атмосферу.

Список використаної літератури:

1. Деражне Ю.Л. Педагогические основы открытого обучения : науч.- метод. пособие. Москва, 1997. 104 с.
2. Єфімова О.М., Жицька С.А. Коучинг як складова особистісно-орієнтованого навчання у професійній підготовці студентів вищих навчальних закладів. *Науковий огляд*. № 4 (36), 2017. С. 103–112.
3. Цыбина Е.А. Коучинг в обучении студентов старших курсов английскому языку : учеб. пособ. Ульяновск, 2007. 75 с.
4. Eisenmann M. Teaching English : differentiation and individualization. Verlag Ferdinand Schoningh, 2019. 245 p.
5. Лопатинська І., Андріяшевська М. Підготовка фахівців системи професійної юридичної освіти в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 2 (71). С. 212–219.
6. Горук Н. Коучинг як ефективна технологія формування самоосвітньої компетентності студентів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. Вип. 11(1). С. 99–104.
7. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/word/coach> (Last accessed: 19.02.2021).
8. Webb E. K. Why the Origin of the Word «Coach» Matters. URL: <https://keithwebb.com/why-the-origin-of-the-word-coach-matters/> (Last accessed: 19.02.2021).
9. Costa L. A., Garmston J. R. Cognitive coaching: developing self-directed leaders and learners. 3rd ed. Lanham, MD : Rowman and Littlefield Publishers, 2016. 408 p.
10. Ушмарова В., Бачинська Є. Інноваційні форми підвищення рівня готовності вчителів до роботи зі здібними та обдарованими учнями. *Рідна школа*. 2016. № 4. С. 70–75.
11. Петренко О. Педагогічний коучинг у діяльності вчителя в контексті реалізації концепції «Нова Українська Школа». *Нова педагогічна думка*. 2018. № 1 (93). С. 62–66.
12. Поберецька Г.Г. Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання у ВНЗ. *Технологія і техніка друкарства*. 2017. Вип. 4. С. 99–107.
13. Парслоу Э., М. Рэй. Коучинг в обучении. Практические методы и техники. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 204 с.
14. Beere J., Broughton T. The perfect teacher coach. Crown House Publishing, 2013. 128 p.

Semehyn T., Kucher V. Coaching usage in the formation of students' foreign language communicative competence

The article analyses new professional roles of a teacher in higher education in general (facilitator, moderator, tutor, consultant, advisor, mentor) and the functions of a coach in particular. It is noted that the term "coach" acts as an interdisciplinary concept in the scientific discourse that functions actively in the field of cognitive linguistics, psychology, marketing, economics, sports and business. Recently the term "coach" has been used actively in the sphere of linguodidactics and methods of foreign language teaching. However, the role of a coach is especially prominent in the process of teaching a foreign language, since foreign language education is of paramount importance for today's globalized and mobile world.

The article analyses the inner form of the lexeme coach, which reveals the genetic basis of the modern metaphorical meaning of this nomination in English. The differences in understanding of the term "coach" in various areas of knowledge (cognitive science, pedagogy and methods of foreign language teaching) are highlighted.

The article states that a coach contributes not only to a high level of language proficiency, but also stimulates motivation, personal development and professional self-improvement. Coach based approach helps students learn to evaluate the results of their work, apply their knowledge in practice, establish a relationship between learning and professional competence, form a sense of responsibility for the results of their work and intensify students' cognitive activity. Coaching allows to implement a person-centered approach to learning and take into account the needs and capabilities of each student, however the communication between a teacher and a student should be based on partnership, mutual understanding and responsibility. In the system of higher education a coach helps adapt to new learning conditions, individual work, scientific research, stimulating active cognitive activity of students, revealing their inner potential and forming a stable motivation.

The article offers exercises that, on the one hand, are aimed at the formation of foreign language communicative competence, and on the other – stimulation of students' interest in language learning, motivation, revealing creative abilities and developing critical thinking, as well as modelling ways of unfolding the situation in the future, reflection on the results of cognitive activity and constant improvement.

Key words: new teacher roles, coach, coaching, foreign language communicative competence, motivation.